

Ljubljana

Zadružna gospodarska banka

0 km
127 C2
D4

Miklošičeva 8

Sinonim:

Agencija za plačilni promet

Leto načrta - leto dokončanja:

1921 - 1922

Avtor načrta:

Ivan Vurnik

Izvajalec:

Miroslav Kasal, Ivan Ogrin

Investitor:

Zadružna gospodarska banka

Stavbni tip:

banka, stanovanjska stavba

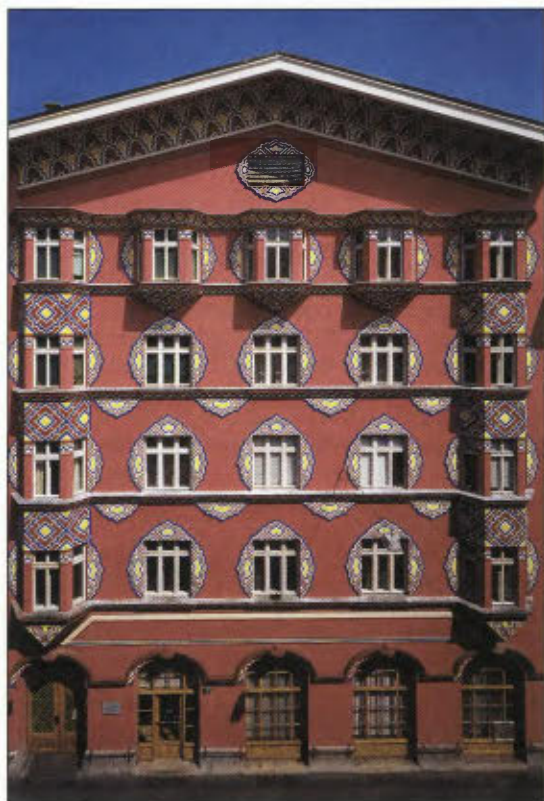
Viri:

ZAL, Reg IV, f. 2420

Zadružna gospodarska banka na Miklošičevi je nedvomno ena najznamenitejših ljubljanskih stavb. Z bogato dekorirano in živobarvno fasado izstopa iz svojega urbanističnega konteksta, čeprav je bila zgrajena v jedru secesijske četrti mesta, ki je že na sploh barvno precej pestra. Je eden najlepših primerov arhitekture tako imenovanega narodnega sloga, s katerim se je Vurnik ukvarjal ne samo v svojem arhitekturnem opusu, pač pa tudi pri načrtovanju notranje opreme in umetnoobrnih izdelkov.¹ Njegova prizadevanja, da bi ustvaril avtentično slovensko arhitekturno govorico, je leta 1934 Maks Fabiani ocenil za hvale-

vreden poskus, ki pa presega moči posameznika: "Umetnik je kakor roža, ki v svojem prirodnem, individualnem razcvetu podaja svoje najboljše in najlepše. Ne moremo pa zahtevati od njega stvari, ki nastajajo šele iz sodelovanja vseh narodovih moči. To sodelovanje, v katerem se izraža poezija vsega naroda, pa predpostavlja popolnoma netendencno, idealno delo vsakega posameznika. S tem pa in z dopolnitvijo vsega dobrega, kar nam je zapustila preteklost, se šele vzbudi genius loci, v katerem se odraža duša ljudstva in kraja."² Vurnikova prizadevanja so odmev dogajanj, ki jih zasledimo od konca stoletja naprej v umetnosti tako rekoč vseh porajajočih se nacionalnih držav avstroogrške monarhije. Pri Čehih se narodnostne tendence razvijejo v tako imenovano kubistično smer, pri Madžarih takšna prizadevanja z O. Lechnerjem na čelu dobijo izrazito folkloristični značaj, Slovaki z Dušanom Jurkovičem obudijo slovaško podeželsko arhitekturo. Tudi v slovenski umetnosti se narodnostne težnje pokažejo že na prelomu stoletja tako v arhitekturi kot tudi v drugih likovnih umetnostih. Narodna kavarna na Dvornem trgu, ki jo je ob koncu stoletja okrasil z motivi iz slovenske ljudske umetnosti Janez Jager, in je bila prvi primer aplikacije slovenskega narodnega sloga v arhitekturi, je časovno celo pred Vesnani. Ti so si prizadevali za avtentično slovensko umetnost. Takoj po ustanovitvi 1903. so vstopili vstřic s tedaj modno secesijo, kasneje pa nadaljevali v smeri narodne romantike (npr. Maksim Gaspari).

Do stavbe Zadružne gospodarske banke je imel Vurnik poseben odnos. Po eni strani jo je sam označil za "neizpolnjeno in neuslišano ljubezen"³, po drugi strani pa jo je pri predstavitvah svojih del pogosto kar izpustil.⁴ Vurniku je očitno prav ta stavba predstavljala dvojni problem: ob njej je doumel, da iskanje slovenskega narodnega sloga s pomočjo dekorativnih motivov, vzeti iz ljudske umetnosti, ne kaže poti naprej, po drugi strani pa se je tudi zavedal, da ta stavba tudi ne nakazuje razvoja v smeri modernega funkcionalizma. Stavba je namreč v resnici povsem

klasično zasnovana poslovno stanovanjska hiša, kakršne so gradili v novih mestnih predelih Ljubljane od konca 19. stoletja naprej.

Obcestni in dvoriščni trakt sta med seboj povezana z enonadstropnim dvoranskim traktom, namenjenim poslovanju s strankami. Dvorana zavzema celotno pritličje obcestnega in dvoriščnega trakta. Enoten prostor je s stebri razdeljen vzdolžno na tri dele, srednjega za stranke in stranska za uslužbence. Stebra, ki ločita obcestni del dvorane od dvoriščnega, povezujejo mavrsko oblikovani loki. Slikana dekoracija zavzema celoten obcestni del dvorane, vključno s stebri ter zadnjo steno dvoriščnega dela dvorane. Dvorana je osvetljena skozi steklen strop, sestavljen iz majhnih modrih steklenih kvadratov, vanj pa je vkomponiran dekorativni pas raznobarnih stekelc. Barvni vitraži v dekorativnih geometrijskih motivih krasijo tudi stopniščno vežo v prvih dveh nadstropjih. Poslikava dvorane in fasade je delo arhitektove soproge Helene Vurnik, odlične dekorativne slikarke, po rodu sicer Dunajčanke, ki pa se je dobro živela v slovensko okolje in sodelovala tudi pri Vurnikovem raziskovanju in ustvarjanju tipične slovenske arhitekture. Geometrijski ornament v rdeče belo modri barvni kombinaciji se dopolnjuje z motivi iz bogate slovenske ikonografije: stilizirano slovensko pokrajino smrekovih gozdov in žitnih polj ter vinske trte, med katere je vkomponiran motiv žena v slovenski narodni noši.

Fasada stavbe je zasnovana v stilu sodobnih trgovsko ali poslovno stanovanjskih hiš. Javnosti namen-

jeno pritličje členi pet polkrožno zaključenih odprtin, od katerih je leva uvozna veža, ki pelje skozi stavbo na dvorišče. Horizontalno je fasada členjena z močno profiliranimi venčnimi zidci, na vrhu je zaključena s trikotno atiko, ki sega čez vso širino stavbe. Izstopajoča okenska pomola povezuje ta na obeh straneh fasado od prvega do četrtega nadstropja, kjer pa izstopa vseh pet oken v okenske pomole. Dekorativni motiv, ki ga nekateri razlagajo kot stiliziran nageljev cvet, prevzet s slovenskih vezenin v kontrastnih slovenskih barvah, druga pa iščejo izvor drugje, tudi v slovaški ljudski ornamentiki⁵, obdaja okenske odprtine, fasadno ploskev okenskih pomolov in močno izstopajoč strešni napušč.⁶ Iz starih fotografij je razvidno, da je bila prvotno poslikana tudi požarna severna stena, ki je mejila na nepozidan sosednji vrt. Zadržna gospodarska banka je najpomembnejše delo zgodnje Vurnikove faze, ki ne more skriti daljnih secesijskih vzorov, čeprav je nastala vsaj petnajst let za najpomembnejšimi deli secesijske arhitekture. To zgodnje obdobje označujejo slovenski pisci z izrazom nacionalna romantika, nekateri pa vidijo v fasadi Zadržne gospodarske banke tudi vplive sodobne nemške⁷ oziroma češke⁸ ekspresionistične arhitekture.

Literatura:

M. Ivančič, *Arhitekt Ivan Vurnik*, FAGG, 1963 (tipkopolis); *Vurnik - slovenski arhitekti (1884-1971)*, AB, 119-124, 1994, (posebna izdaja).

¹ Npr. poslikava cerkve v Starem trgu pri Ložu ali prezbiterija cerkve sv. Katarine pri Mevodah (1919-1920) in celo mašna oblačila škofa Jegliča (1918-1923).

² M. Fabiani, Ljubljana: slika mesta in moji vtisi iz leta 1934, *Kronika*, 1, 1935, str. 4-6.

³ N. Šumi, Ivan Vurnik med pionirji moderne arhitekture, *Ivan Vurnik - slovenski arhitekt: 1884-1971*, AB, 119-124, 1994.

⁴ I. Vurnik, Vurnikova šola za arhitekturo, *Dom in svet*, 1, 1927, str. 291-93.

⁵ N. Šumi, Ivan Vurnik med pionirji moderne arhitekture, *Ivan Vurnik - slovenski arhitekt: 1884-1971*, AB, 119-124, 1994.

⁶ Podobne okrasne motive in način okraševanja fasade lahko razberemo tudi iz načrta za fasado Narodnega doma v Kranju iz leta 1922.

⁷ S. Bernik, Ekspresionistične tendence v slovenski arhitekturi. *Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem 1920 - 30*, Ljubljana, 1986.

⁸ D. Prelovšek, O dekorativnosti zgodnje Vurnikove arhitekture, *Ivan Vurnik - slovenski arhitekt: 1884-1971*. AB 119-124, posebna izdaja, 1994.